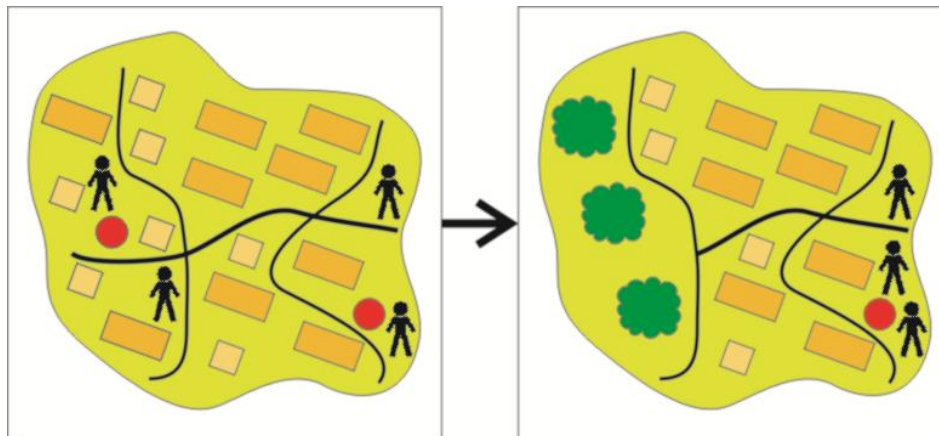

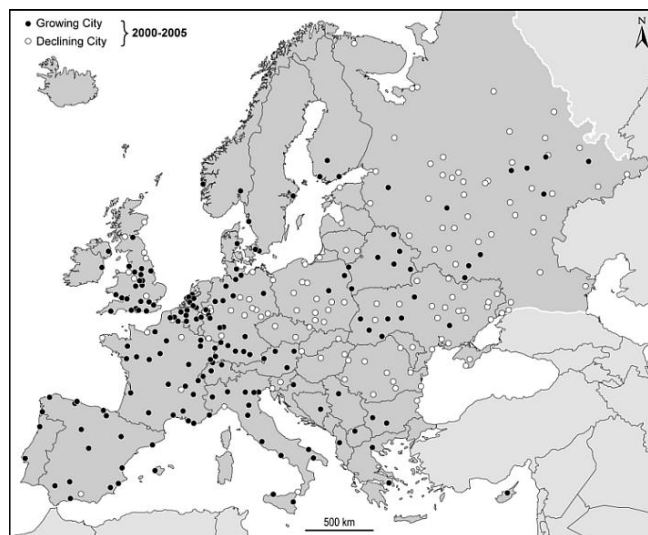
dr inż. Łukasz Damurski
Katedra Planowania Przestrzennego
Wydział Architektury
Politechnika Wrocławska

Wzrost atrakcyjności przestrzeni i jakości usług publicznych jako metoda przeciwdziałania wyludnianiu się miast

Kontekst

*Aktualne szacunki mówią, że 40% wszystkich miast Europy o liczbie ludności powyżej 200 tys. w ostatnich latach straciło sporą część swojej populacji, a zjawisko to zatacza coraz szersze kręgi i dotyczy również mniejszych ośrodków. Dlatego stagnacja i kurczenie się miast stają się istotnym wyzwaniem dla polityki przestrzennej w Europie. Rozkład geograficzny tego zjawiska jest niejednorodny, ale każde państwo Unii Europejskiej ma w swoich granicach kurczące się miasta. **W Europie mamy do czynienia z morzem kurczenia się i wyspami wzrostu.***

Schlappa H., Neill W. J. V. From crisis to choice: re-imagining the future in shrinking cities. Cities of Tomorrow – Action Today. URBACT II Capitalisation. Saint-Denis: URBACT 2013.
Wiechman, T. (2012), 'Europe: Islands of growth in a sea of shrinkage', in A. Haase et al. (eds.), Shrinking Areas: Front runners in innovative citizen participation (The Hague: EUKN).
Turok I. and Mykhnenko V. 2006, Resurgent European Cities? <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb216.html>

Kontekst

Potrzebna jest nowa generacja strategii rozwoju miast, uwzględniająca m. in. powrót do centrów mieszkańców, usług i wzbogaconej przestrzeni publicznej.

Koniecznością staje się uruchomienie systemowego wsparcia dla rozwoju jakościowego już zurbanizowanych i zamieszkałych terenów.

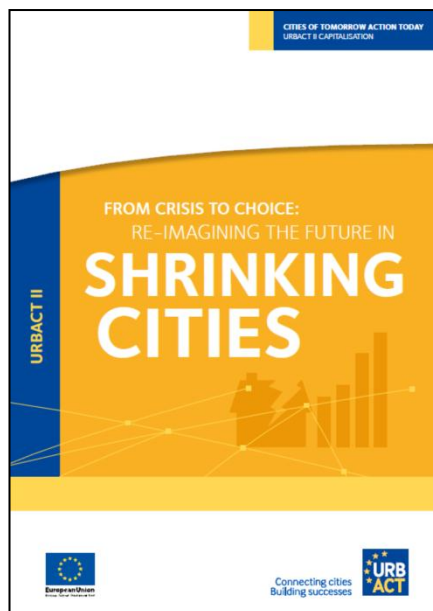
...co planiści, urbaniści i architekci mogą zrobić, aby zapobiec „kurczeniu się” miast?

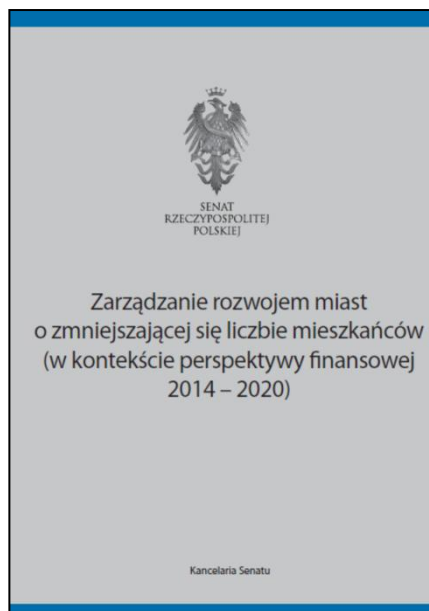
Por. Parteka T., Zanikające miasta symptomem nowej urbanizacji. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Kipta E., Rewitalizacja kurczących się miast, czyli: jak w Polsce realizować hasło don't move, improve. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

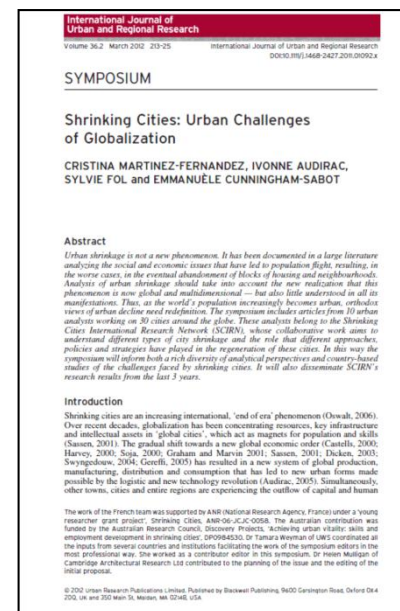
METODA OPRACOWANIA: przegląd literatury

Schlappa H., Neill W. J. V. From crisis to choice: re-imagining the future in shrinking cities. Cities of Tomorrow – Action Today. URBACT II Capitalisation. Saint-Denis: URBACT 2013.

Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Martinez-Fernandez C., Audirac I., Fol S., Cunningham-Sabot E., Shrinking Cities: Urban Challenges of Globalization. International Journal of Urban and Regional Research, Volume 36.2 March 2012.

Od *pro-growth* do *non-growth planning*

- Należy uznać nieuniknioną zjawiska powolnego wyludniania się i rozlewania się miast.
- Polityka samorządowa redukuje swoje ambicje, adaptując się do nowej wielkości populacji.
- Paradygmat planowania, dotychczas skoncentrowany na “wzroście” powinien uwzględniać również „kurczenie się” miast jako procesy jednoczesne i wzajemnie powiązane. Nowe podejście w urbanistyce zakłada planowanie procesów depopulacji w miejsce planowania rozwoju.
- Szansa cywilizacyjna: zastąpienie rozwoju ilościowego rozwojem jakościowym (rewitalizacja).

Strzelecki Z., Regionalne konsekwencje spadku liczby mieszkańców miast. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Leboreiro Amaro A. (2014), State of the art of strategic physical planning. W: J. Arana, T. Franchini Alonso (red.) Strategies for the post-speculative cities. Wrocław, Association of European Schools of Planning.

Martinez-Fernandez C., Audirac I., Fol S., Cunningham-Sabot E., Shrinking Cities: Urban Challenges of Globalization. International Journal of Urban and Regional Research, Volume 36.2 March 2012 213–25.

Adamski J., Kierunki optymalizacji funkcjonowania usług i infrastruktury kurczących się miast. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Kipta E., Rewitalizacja kurczących się miast, czyli: jak w Polsce realizować hasło don't move, improve. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Od *pro-growth* do *non-growth planning*

...co planiści, urbaniści i architekci mogą zrobić, aby zapobiec „kurczeniu się” miast?

...Nic!!!

...co planiści, urbaniści i architekci mogą zrobić, aby zoptymalizować „kurczenie się” miast?

Strzelecki Z., Regionalne konsekwencje spadku liczby mieszkańców miast. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Leboreiro Amaro A. (2014), State of the art of strategic physical planning. W: J. Arana, T. Franchini Alonso (red.) Strategies for the post-speculative cities. Wrocław, Association of European Schools of Planning.

Martinez-Fernandez C., Audirac I., Fol S., Cunningham-Sabot E., Shrinking Cities: Urban Challenges of Globalization. International Journal of Urban and Regional Research, Volume 36.2 March 2012 213–25.

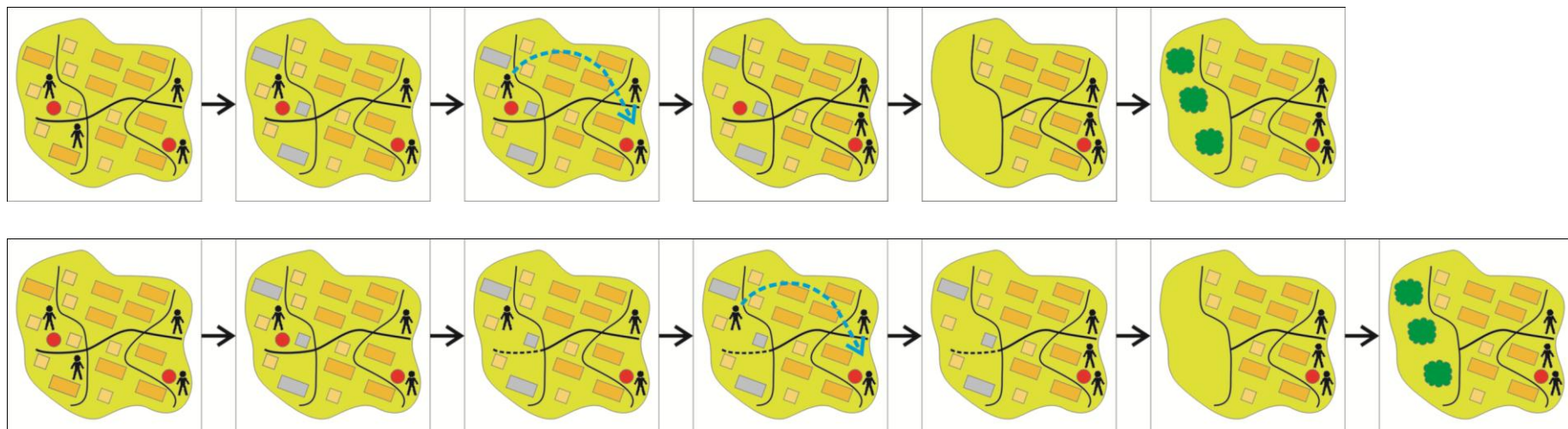
Adamski J., Kierunki optymalizacji funkcjonowania usług i infrastruktury kurczących się miast. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Kipta E., Rewitalizacja kurczących się miast, czyli: jak w Polsce realizować hasło don't move, improve. W: Zarządzanie rozwojem miast o zmniejszającej się liczbie mieszkańców (w kontekście perspektywy finansowej 2014 – 2020), Kancelaria Senatu, Warszawa 2013.

Doświadczenie krajów zachodnich

RIGHT-SIZING

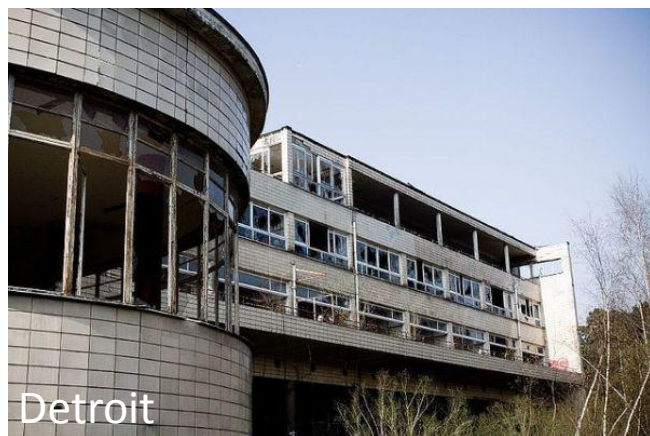
Dopasowanie polityki przestrzennej do wielkości miasta, czyli takie kształtowanie przestrzeni, które ściśle odpowiada aktualnej i przewidywanej liczbie ludności oraz prowadzi do ograniczenia wielkości obszaru rozwoju przestrzennego. Zamiast rewitalizować całe miasto, mieszkańcy i przedsiębiorstwa są przenoszeni do osiedli o wyższej intensywności zabudowy. Tam też lokalizowane są obiekty usług publicznych, zaś usługi poza wyznaczoną strefą są wyburzane. Wolna przestrzeń rezerwowana jest pod zieleni i tereny rekreacyjne.

Doświadczenie krajów zachodnich

RIGHT-SIZING

Dopasowanie polityki przestrzennej do wielkości miasta, czyli takie kształtowanie przestrzeni, które ściśle odpowiada aktualnej i przewidywanej liczbie ludności oraz prowadzi do ograniczenia wielkości obszaru rozwoju przestrzennego. Zamiast rewitalizować całe miasto, mieszkańcy i przedsiębiorstwa są przenoszeni do osiedli o wyższej intensywności zabudowy. Tam też lokalizowane są obiekty usług publicznych, zaś usługi poza wyznaczoną strefą są wyburzane. Wolna przestrzeń rezerwowana jest pod zieleni i tereny rekreacyjne.

Doświadczenie krajów zachodnich

RIGHT-SIZING

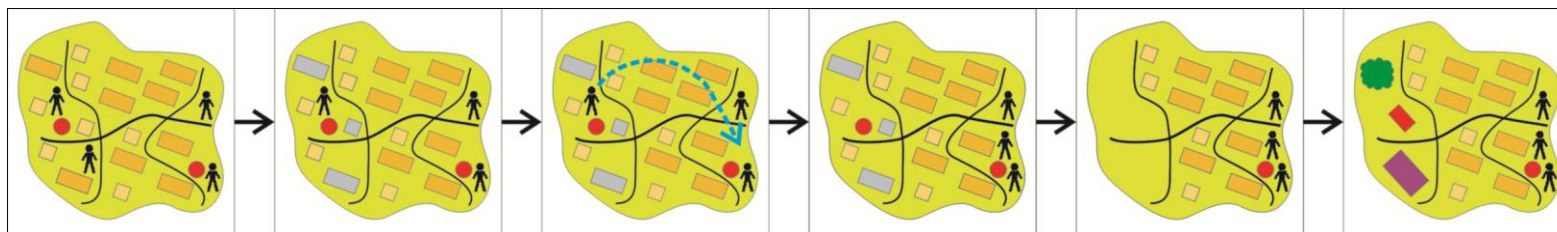
Dopasowanie polityki przestrzennej do wielkości miasta, czyli takie kształtowanie przestrzeni, które ściśle odpowiada aktualnej i przewidywanej liczbie ludności oraz prowadzi do ograniczenia wielkości obszaru rozwoju przestrzennego. Zamiast rewitalizować całe miasto, mieszkańcy i przedsiębiorstwa są przenoszeni do osiedli o wyższej intensywności zabudowy. Tam też lokalizowane są obiekty usług publicznych, zaś usługi poza wyznaczoną strefą są wyburzane. Wolna przestrzeń rezerwowana jest pod zieleni i tereny rekreacyjne.

Doświadczenie krajów zachodnich

SMART SHRINKAGE

Inteligentne kurczenie się podobne jest do dominujących modeli rozwoju opartych na zachętach do inwestowania, mających stymulować wzrost liczby ludności i aktywności gospodarczych, co w efekcie ma doprowadzić do odwrócenia negatywnych trendów demograficznych. Jednak zamiast dążenia do przywrócenia miastu jego dawnej wielkości, władze akceptują kurczenie się i znaczący ubytek ludności. Dążą jednak do zróżnicowania lokalnej gospodarki i przeznaczają odpowiednie fundusze na relokację mieszkańców i osiedli.

Doświadczenie krajów zachodnich

SMART SHRINKAGE

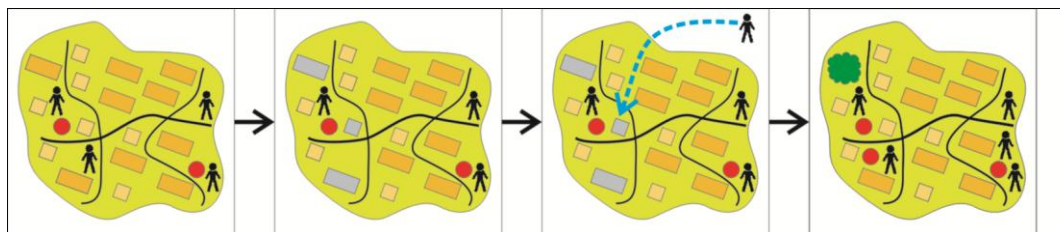
Inteligentne kurczenie się podobne jest do dominujących modeli rozwoju opartych na zachętach do inwestowania, mających stymulować wzrost liczby ludności i aktywności gospodarczych, co w efekcie ma doprowadzić do odwrócenia negatywnych trendów demograficznych. Jednak zamiast dążenia do przywrócenia miastu jego dawnej wielkości, władze akceptują kurczenie się i znaczący ubytek ludności. Dążą jednak do zróżnicowania lokalnej gospodarki i przeznaczają odpowiednie fundusze na relokację mieszkańców i osiedli.

Doświadczenie krajów zachodnich

GREEN RETIREMENT CITY

Zielone miasto dla emerytów, czyli stymulowanie migracji na emeryturze. Zgodnie z tym podejściem opuszczone budynki lub wolne posesje są zamieniane na przestrzeń zieloną dla seniorów przeprowadzających się z innych miejsc. Osoby starsze migrują, przynosząc ze sobą swoją wiedzę i oszczędności, które można przeznaczyć na rewitalizację. Może to mieć pozytywny wpływ na integrację seniorów w lokalnej społeczności, prowadząc do wszechstronnej odnowy miast kurczących się. Należy przy tym uzupełnić ofertę usługową miasta, zwłaszcza w zakresie opieki zdrowotnej.

Doświadczenie krajów zachodnich

GREEN RETIREMENT CITY

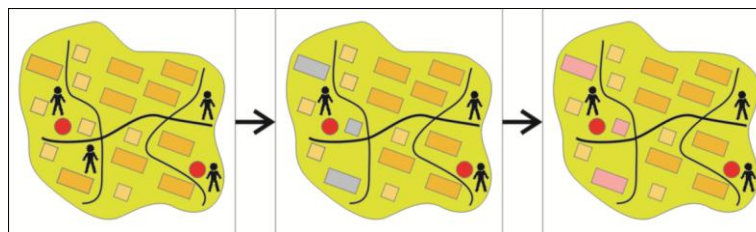
Zielone miasto dla emerytów, czyli stymulowanie migracji na emeryturze. Zgodnie z tym podejściem opuszczone budynki lub wolne posesje są zamieniane na przestrzenie zielone dla seniorów przeprowadzających się z innych miejsc. Osoby starsze migrują, przynosząc ze sobą swoją wiedzę i oszczędności, które można przeznaczyć na rewitalizację. Może to mieć pozytywny wpływ na integrację seniorów w lokalnej społeczności, prowadząc do wszechstronnej odnowy miast kurczących się. Należy przy tym uzupełnić ofertę usługową miasta, zwłaszcza w zakresie opieki zdrowotnej.

Doświadczenie krajów zachodnich

REVITALIZATION FOR ARTISTIC DEVELOPMENT

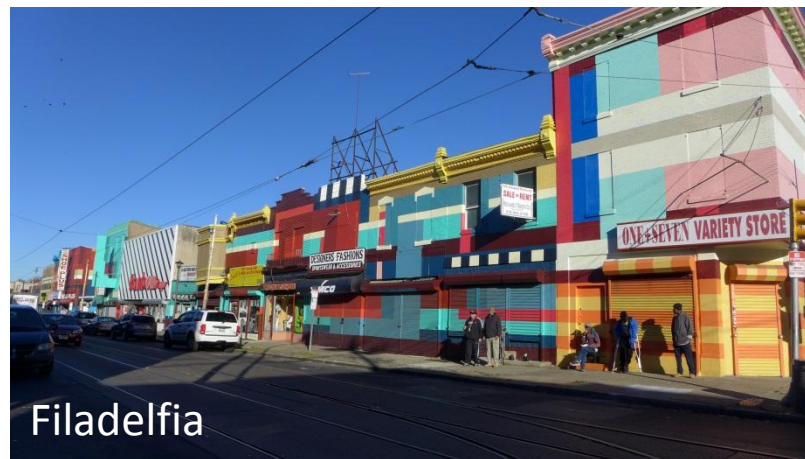
Rewitalizacja poprzez sztukę. Tego rodzaju interwencja polega na publicznym wykorzystaniu przestrzeni prywatnych, zwłaszcza na cele sztuki. Rozwój kulturalny i artystyczny społeczności lokalnych ma sprzyjać twórczej ekspresji, a przez to budować więzi społeczne i poczucie własnej wartości.

Doświadczenie krajów zachodnich

REVITALIZATION FOR ARTISTIC DEVELOPMENT

Rewitalizacja poprzez sztukę. Tego rodzaju interwencja polega na publicznym wykorzystaniu przestrzeni prywatnych, zwłaszcza na cele sztuki. Rozwój kulturalny i artystyczny społeczności lokalnych ma sprzyjać twórczej ekspresji, a przez to budować więzi społeczne i poczucie własnej wartości.

Problem opuszczonych mieszkań w Polsce?

W porównaniu z krajami zachodnioeuropejskimi czy USA w Polsce nie występuje duża liczba niezamieszkałych zasobów, głównie wskutek deficytu mieszkań, a zatem programy wyburzeń substancji mieszkaniowej w dużej skali są nieprzydatne w polskich warunkach.

W Polsce termin „kurczenie miast” nie odnosi się do zmniejszania ich powierzchni – przeciwnie, pomimo dość rozległych granic administracyjnych trwa ekspansja zabudowy na tereny niezabudowane w ich granicach i na tereny okolicznych gmin.

Optymalizacja infrastruktury i usług

Problemy:

- Wielowymiarowość i różnorodność typów, funkcji, rynków, regulacji, własności, operatorów, relacji z użytkownikami, relacji z samorządem lokalnym.
- Relacje do zadań własnych gminy: stopień zaspokojenia potrzeb zbiorowych wspólnoty gminnej.
- Różnorodność użytkowników: odbiorcy usług i infrastruktury to nie tylko stale zamieszkujący, zarejestrowani mieszkańcy, ale również dojeżdżający do pracy, turyści, podróżujący służbowo itp.

Optymalizacja infrastruktury i usług

Z punktu widzenia optymalizacji/racjonalizacji można wyróżnić:

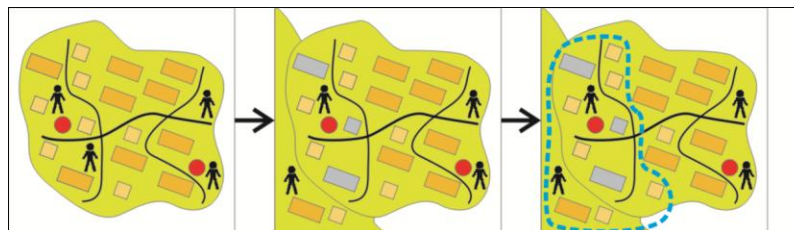
- infrastrukturę i usługi, które mogą w miarę elastycznie dostosowywać się do zmniejszającego się popytu;
- infrastrukturę i usługi, które z uwagi na typ, funkcje, duże koszty stałe utrzymania oraz niewielką elastyczność potencjału trudno dostosować do zmniejszającego się popytu bez istotnego pogorszenia efektywności ekonomicznej.

Optymalizacja infrastruktury i usług

Metody optymalizacji infrastruktury i usług w kontekście kurczenia się miast:

- prywatyzacja,
- zmiana funkcji,
- pozyskanie nowych klientów,
- współpraca z gminami sąsiednimi,
- ekonomia społeczna,
- współtworzenie usług przez mieszkańców.

Podsumowanie

Na podstawie przeglądu literatury przedmiotu można stwierdzić, że:

- kurczenie się miast jest nieuniknionym procesem związanym z rozwojem naszej cywilizacji, dlatego polityka miejska powinna raczej „optymalizować” przebieg tego zjawiska niż mu „przeciwdziałać”,
- następuje zmiana sposobu myślenia o planowaniu miast: przejście od planowania rozwoju do zarządzania procesami kurczenia się miast,
- kurczenie się miast jest szansą cywilizacyjną, umożliwia zastąpienie rozwoju ilościowego rozwojem jakościowym, staje się siłą napędową modernizacji,
- optymalizacja rozmieszczenia różnych funkcji pozwala podnieść jakość przestrzeni i efektywność świadczonych usług,
- konieczna jest komplementarność jednocześnie prowadzonych, zróżnicowanych działań na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

Podsumowanie

Rodzi się nowa, pozytywna wizja miasta przyszłości, które będzie mniejsze niż dotychczas, ale w wielu aspektach lepsze.

